

**«КЕДЕНДІК ӘКІМШІЛЕНДІРУДІ ЖЕТІЛДІРУ» ТАҚЫРЫБЫНА
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПАРАМЕНТІ МӘЖІЛІСІНДЕ
ҮКІМЕТ САҒАТЫНДА ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҚАРЖЫ МИНИСТРІНІҢ СӨЙЛЕУ СӨЗІ**

Құрметті Қабиболла Қабенұлы!

Құрметті депутаттар

Өзімнің сөз сөйлеуімді кеден органдармен бюджеттің кіріс бөлігін орындау бойынша ақпаратпен бастауды рұқсат етіңіздер

Бюджеттің кіріс бөлігін орындау

2013 жылғы сегіз айдың қорытындысы бойынша бюджеттің кірісіне 855,5 млрд. теңге сомасында кедендік төлемдер мен салықтар түсті. 843,3 млрд. теңге сомасындағы ағымдағы жоспарды орындау 101,5% құрады немесе 12,3 млрд. теңге жоспардан артық түсті.

Өткен жылдың ұқсас кезеңімен салыстырғанда 119,2 млрд. теңге немесе 16,2% жоспардан артық түсті (2012 жылғы ұқсас кезеңде 736,4 млрд. теңге КТЖС аударылған).

Салықтар мен төлемдердің бөлігінде жоспар мынадай түсім көздері бойынша артық орындалып отыр:

- мұнайға арналған экспорттық кедендік баж (ЭКБ) – 323,8 млрд.теңге жоспар кезінде 11,4 млрд.теңгеге немесе 3,5%-ға артық орындаумен 335,1 млрд.теңге түсті;

- импортқа арналған ҚҚС 286,8 млрд.теңге жоспар кезінде 6,5 млрд.теңгеге немесе 2,3%-ға артық орындаумен 293,3 млрд.теңге түсті.

Мұнайға арналған ЭКБ-ны есепке алмастан, 2013 ж. 8 ай ішінде **кедендік төлемдер мен салықтар** өткен жылғы ұқсас кезеңге қарағанда 43,6 млрд.теңгеге немесе 9,1%-ға өсе отырып, **520,6 млрд.теңгені құрады.**

Мұнайға арналған ЭКБ-сыз КТМС бойынша жоспарды орындау 100,2% құрады.

ҚР ҚМ бағалауы бойынша КТМС-ның 2013 жылы күтілетін түсімі 1 трлн. 348,8 млрд. Теңгені құрайды, бұл белгіленген жоспардан (1 338,7 млрд. теңге) 10,4 млрд. теңгеге немесе 0,8%-ға көп.

Жоспарды орындау негізінен мынадай түсім көздері арқылы болжануда:

- «Импортқа арналған ҚҚС» - 452,5 млрд. теңге;
- «Шикі мұнайға арналған әкету кедендік бажы» - 535 млрд.теңге, мұнда 2013 жылғы 13 сәуірден бастап түсімнің басым көпшілігі мұнайға

арналған ставканың мұнайдың бір тоннасы үшін 40 доллардан 60 долларға дейін көбейтілгені есебінен.

Кедендік әкімшілендіру туралы

Кедендік әкімшілендіру дегеніміз кеден органдары жүзеге асыратын кеден қызметінің алдында тұрған міндеттерді шешуге бағытталған барлық ұйымдық-құқықтық және өзге іс-әрекеттер мен шаралардың жиынтығы.

Біздің пікіріміз бойынша, кедендік әкімшілендірудің негізгі міндеті бизнес пен мемлекеттің мүдделері неғұрлым тең түсетін кедендік бақылау жүйесін құру болып табылады. Олардың жүктерін декларациялау кезінде кедендік бақылаудың барлық нысандарынан босата отырып, тауарларды шығарғаннан кейін бақылау жүргізу (посткедендік бақылау) мүмкіндігімен адал сыртқы экономикалық қызметке қатысушыларға «барынша сену» қағидатын қолдануға болатын жүйе құру қажет.

Адал қатысушы мәртебесін растамаған компанияларға декларациялау кезінде тәуекелдерді басқару жүйесін қолдана отырып бақылаудың іріктелген нысандарын қолдану және бақылаудың барлық белгіленген нысандарын қолдану қажет.

Егер, осындай ұстаным болса, тауар айналымы мен кедендік төлемдер мен салықтар түсімінің өсуі кеден органдарының физикалық бақылауды күшейтуінен емес, адал компаниялардың көбеюі есебінен жүзеге асырылатын болады, яғни тауарларды әкелген дейін талдау жұмысы мен тәуекелдерді бағалауды күшейтудің және посткедендік тексеру мен құқық қорғау шараларын сауатты әрі нақты жүргізудің арқасында кедендік әкімшілендіру барынша тиімді болады.

Осылайша, кеден қызметінде назарды **фискальды** бағыттан **бақылау-ықпал ету** функциясына ауыстыру кеден саласында дамудың басым бағыттарының бірі болып табылады.

Бүгінгі күні, Қазақстан Республикасында кеден органдарының жұмысы мынадай негізгі міндеттерді іске асыруға бағытталған:

1. Қолайлы инвестициялық ахуалды арттыру.
2. Кедендік шекараларды өту кезінде әкімшілік кедергілерді жою және кедендік тазарту рәсімдерін оңайлату.
3. Фискальды функцияларды орындау.
4. Құқық қорғау қызметін жүзеге асыру.

Бұл міндеттерді шешу жұмыс істеп тұрған бизнес процесстерді кешенді және жүйелі түрде жаңғырту жолымен жүзеге асырылады.

Қазіргі бар практикаға талдау жасай келе, біз кедендік әкімшілендірудің тиімділігіне ықпал ететін аса күрделі, сыбайлас жемқорлықты, қиын әкімшілендірілетін мәселелерді айқындадық.

Ол:

1. Кедендік тариф пен экспорттық кедендік баж ставкаларын қолдану мен алудың күрделілігі.
2. Кеден бекеттеріндегі инфрақұрылымның халықаралық стандарттарға сәйкес келмеуі.
3. Кедендік ресімдеу мен бақылау кезінде ақпараттық технологиялардың жетілмегендігі.
4. Шекарадан өту және кедендік тазарту үшін қажетті рұқсат беру құжаттарының көп болуы.
5. Кеден және салық органдарының жеткіліксіз өзара іс-қимылы, бұл бюджет үшін тәуекелсіз адал компаниялар мен жеке тұлғаларға қатысты оңайлатылған кедендік рәсімдерді қолдануға мүмкіндік бермейді.

Кедендік әкімшілендіруді жетілдіру жөніндегі жұмысты біз мынадай бағыттар бойынша жүргізіп жатырмыз.

Кедендік баж ставкаларын біріздендіру бойынша **Импорттық тарифтер**

Кеден одағы Бірыңғай кедендік тарифінің барлық номенклатурасы (КО БКТ) **11 352** тарифтік желіден (тауар кодтарынан) тұрады.

КО БКТ-ға жүргізілген талдау қолданыстағы тарифте бір тауар позициясының шеңберінде де, тауарлардың біркелкі топтарының шеңберінде де әкелу кедендік баждарының ставкаларында кең «екпін» орын алатындығын көрсетті, бұл адал емес СЭҚ-қа қатысушылар тарапынан да, кеден органдарының адал емес лауазымды тұлғаларының тарапынан да тауарлардың кодтарын бұрмалауға әкелуі мүмкін.

2013 жылғы 1 қыркүйектен бастап БКТ-да 5 223 СЭҚ ТН тауар кіші субпозициясы (46,3%) бойынша өзгерістер болды. Оның ішінде:

- **4 264** тауар кіші субпозициясы (37,8%) бойынша ставкалар төмендеді;
- **77** тауар кіші субпозициясы (0,7%) бойынша аралас ставкадан адвалорлыққа немесе ерекше ставкаға ауысу жүзеге асырылған;

- **80** тауар кіші субпозициясы (0,7%) бойынша аралас ставканың құрамдасы ерекше ставканы төмендету болған;

- 249 тауар кіші субпозициясы (2,2%) алып тасталды.

Тұтастай алғанда, егер КО БКТ-ны енгізудің басынан бастап кедендік баждың орташа ставкасы 11,4% құраса, 2012 жылы орташа ставка 10,1%-ға дейін төмендеді. Ағымдағы жылы баждың орташа ставкасы 9,6% құрайды.

Негізінен әкелу кедендік бажының ставкалары барлық номенклатура бойынша төмендеді, бірақ көбінесе мынадай тауар түрлері бойынша:

азық-түлік өнімдері (ет, балық өнімі, жеміс-жидектер, көкөністер, сусындар және т.б.); пластмасса бұйымдары, ағаш және қағаз өнімдері, үлдірлер, тоқыма бұйымдары; қара металдан жасалған бұйымдар, шыныдан жасалған бұйымдар, аудио, бейне техника.

Бұрғылау қондырғыларына (8430 тауар позициясы) ставка өсті.

Осы мәселені бұдан әрі талқылау мақсатында ҚР ҚМ бір тауар позиция шегінде әкелінетін баж ставкаларын теңестіру бойынша ұсыныстар еңгізу.

Экспорттық тарифтер

Экспорттық кедендік баждарға қатысты мұнай өнімдеріне ставкаларды қолдану неғұрлым қиын әкімшілендірілетін мәселе болып табылады. Қолданыстағы тауар номенклатурасында мұнай өнімдерінің 91 түрі бар, олардың тек 52 түріне ғана экспорттық баж салынады. Қандай тауарға ставка белгіленгендігін сырттан айқындау мүмкін емес. Экспорттық бажды дұрыс қолдану үшін міндетті түрде сараптама жүргізу қажет. Экспорттық баждарды алуды әкімшілендіруді жақсарту және декларациялау мәселесін оңайлату мақсатында, мұнай өнімдерінің тобына, атап айтқанда: ашық түсті, қою түсті немесе күрделі мұнай өнімдеріне бірыңғай ставка қолдану мәселесі пысықталуда.

Кеден қызметінің қазіргі заманғы инфрақұрылымын құру бойынша

Соңғы жылдары кеден органдарының инфрақұрылымын жақсарту бойынша үлкен жұмыс жүргізілді.

026 «Кедендік бақылау және кедендік инфрақұрылым объектілерін салу» бюджеттік бағдарламасының шеңберінде 2010 жылдан бастап Маңғыстау облысында екі бақылау-өткізу пункті («Тәжен», «Темір баба»)

пайдалануға берілді. Маңғыстау облысы бойынша Кедендік бақылау департаментінің әкімшілік ғимараты пайдалануға берілді.

2011 жылы Жамбыл облысының «Құлан», «Қарасу», «Сыпатай батыр» кеден бекеттерінде, Оңтүстік Қазақстан облысының «Атамекен» кеден бекетінде әкімшілік ғимараттар пайдалануға берілді, Алматы облысы «Қалжат» кеден бекетін қайта құру жүргізілді.

Кеден одағының сыртқы шекарасындағы өткізу пункттерін Кеден одағы комиссиясының 22.06.2011г. № 688 шешімімен бекітілген Бірыңғай үлгілік талаптарға сәйкес келтіру мақсатында 117 503 мың теңге сомасында шығыстар мақұлданған Жамбыл облысының «Қордай», Оңтүстік Қазақстан облысының «Қапланбек» басымды өткізу пункттерін қайта құруға жобалау-сметалық құжаттама әзірлеуге инвестициялық ұсыныстар берілді.

2015-2016 жылдарға арналған құрылыс жұмыстарына 1 450 000 мың теңге көзделген.

Бұдан басқа, 2014 жылға 350 000 мың теңге сомасында Шығыс Қазақстан облысының Өскемен қаласында кедендік ресімдеу орталығы бар Кедендік бақылау департаментінің ғимаратын салуды бастауға және 2015-2016 жылдарға 1204 317 мың теңге шығыстар енгізілді.

2009-2012 жылдар аралығында есірткіге және есірткі бизнесіне қарсы күрес шеңберінде жалпы 12 810 600,5 мың теңге сомасына кедендік бақылаудың техникалық құралдары сатып алынды. Оның ішінде:

- 31 бірлік рентгентелевизиялық жабдық;

- 9 бірлік жеке тұлғаларды байланыссыз тексеріп қарауға арналған жабдық (СКАН-жолаушы);

- 24 бірлік телевизиондық эндоскоп;

- 21 бірлік Тауарлардың жеткізілуін бақылаудың автоматтандырылған жүйесі (ТЖБАЖ);

- 15 бірлік көлікті сканерлеуге арналған инспекциялық тексеріп қарау кешені (ИТК);

- 7 бірлік ЭӨП жабдығы (электронды өткізу пункті).

Қызметтік-іздістіру иттерін үйрету үшін есірткі заттарының ұқсатқыштары, есірткі заттарын табу детекторлары, есірткі құралдарының экспресс-тестілері және т.б.

2013 жылы 9 бірлік рентгентелевизиялық жабдықты сатып алу жоспарлануда.

2014 жылы кедендік бақылаудың техникалық құралдарын сатып алуға 80 549 мың теңге сомасында, санитарлық-карантиндік бақылау шеңберінде жабдық сатып алуға 121 500 мың теңге сомасында

шығыстар жоспарланып отыр. Сондай-ақ дизель-генераторлар, жылу қазандықтарын, жылу жүйесі үшін насостар, офистік және компьютерлік техника сатып алуға аумақтық органдарды материалдық-техникалық жарақтандыруға шығыстар көзделген.

Көліктік-логистикалық орталықтарды құру туралы.

Кедендік бақылаудың қажетті құралдарымен толық жарақтандырылған кеден бекеттерінің болуы кеден бекетінде жүк ағындарын өңдеу бойынша логистикалық қызмет көрсетудің барлық кешенін көрсетуге мүмкіндік бермейтінін атап өткім келеді. Кешенді қызмет көрсету тек арнайы құрылған көліктік-логистикалық орталықтарда ғана мүмкін.

Көліктік-логистикалық орталықтарды (КЛО) құру практикасы барлық әлемде кеңінен қолданылады және өзінің тиімділігін дәлелдеді. Ресей де шекарада логистикалық кешендерді құру жолына түсті және 2005 жылдан бастап осы міндетті іске асыруға кірісті.

КЛО-да қайта тиеу, тауар партиясын қалыптастыру, сұрыптау және басқа да жүктерді терминалды өңдеу сияқты тауарлармен операциялар жүргізіледі. Қазіргі заманғы жарақтандыру және жүктер мен көлік құралдарының қозғалысын автоматтандырылған түрде есепке алу есебінен кеден органдарының мониторингі және тауарлар қозғалысының барлық процесін бақылауды жүзеге асыруға мүмкіндігі болады, бұл әлбетте, кедендік тазартудың жылдамдығына және кедендік бақылауды оңайлатуға ықпал етеді. Бұдан басқа, тауарлардың транзиті сияқты кейбір рәсімдер де қысқарады, мұның нәтижесінде бизнестің шығын азаяды. Қазіргі заманғы КЛО салу кеден бекеттерінде жүктерді өткізу, тасымалдау және кедендік тазарту үшін барынша қолайлы жағдай жасауға бағытталған қажетті инфрақұрылымды құру мәселесін шешеді.

КЛО құрылысы жеке инвестицияларды тарта отырып, мемлекеттік-жеке серіктестік негізінде болжануда. Біз КЛО жұмысында бизнестің мүддесі, бұл жүктерді сақтау, тасымалдау, қайта тиеу бойынша ұсынылатын қызметтер есебінен қосымша жұмыс орындарын құру, жүргізушілер мен декларанттарға (дәмхана, байланыс, пошта, банктер) жағдай жасау, кедендік декларациялау бойынша қызметтерді ұсыну мүмкіндігі екенін болжаймыз.

Кеден одағының аумағына әкелінетін тауарлар жүк ағынының көлемінен шыға отырып, сыртқы шекараның қазақстан учаскесінде КЛО құрылысын Маңғыстау облысында орналасқан өткізу пункттеріндегі және қазақстан-қытай шекарасында орналасқан шекара маңындағы автомобиль өткізу пункттерде бастау ұсынылды.

КБМ ҚМ-мен бірлесе Қазақстанның ішінде сияқты, шекарада да КЛО құру бойынша іс-шаралар жүргізуде.

Бүгінгі күнге КЛО құрылысы бойынша әлеуетті жеткізушілер «EUROTRANSIT TERMINAL», «EAT» АҚ, «GTI» АҚ, «КТЖ» ҰК» АҚ, «Форпост инвестиции и развития» ЖШС сияқты компаниялар болып табылады.

2013 жылғы 24 маусымда Алматы қаласында жеделдетілген индустриалдық-инновациялық дамыту бойынша мемлекеттік бағдарламаның және «2020- Бизнестің жол картасының» қатысушысы болып табылатын «Global Ecological Group Almaty» ЖШС азық-түлік-логистикалық орталық аумағында «Алмалы – кедендік ресімдеу орталығы» кеден бекетінің ашылуы өтті.

Аталған Орталық, құрылысы мемлекеттің ақша құралдарынсыз мемлекеттік-жеке серіктестік шеңберінде өткізілген еліміздің ішіндегі көліктік-логистикалық орталықтарының мысалдарының бірі болып табылады.

«Алмалы-КРО» Орталығында кәсіпкерлер, сондай-ақ кеден органдары қызметкерлері үшін бар жағдайлар жасалған. Логистикалық орталықтың аумағында құжаттарды тез ресімдеуге, жүктерді кедендік декларациялауға және операторлардың білікті консультацияларын алуға болады. Бизнесмендердің уақыты мен ақшасын үнемдеу азық-түлік өнімдеріне тұтынушы бағаларын төмендетуге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұдан басқа, кеден бекетінде 50 терезеден тұратын, тәулігіне 400 декларацияға дейін өңдейтін операторлары бар электрондық кезегі көзделген.

Бұрын кәсіпкерлер тауарларды қаланың бір шетінде УСҚ-ға түсіріп, кейіннен зертханаға сараптамаға апару керек болатын. Енді олар барлық қызметтерді бір жерде ала алады. «Алмалы-КРО-да» темір жол кіре берісі, қоймалар және зертхана бар. Логистика және кеден мәселелерін қосу бизнесмендердің шығыстарын қысқартуға және нәтижесінде тұтыну тауарлары мен азық-түлік өнімдеріне бағаларын төмендетуге мүмкіндік берді.

Сондай-ақ, жақын арада КЛО-да «Қалжат» өткізу пунктінің жанындағы бар қоймалардың негізінде құрылыс басталатынын, сонымен қатар қазақстан-өзбек шекарасындағы «Қонысбаев» кеден бекетінде КЛО салу мәселесі пысықталуда екенін қосымша хабарлаймыз.

Кедендік шекараны өткен кезде әкімшілік кедергілерді алу және кедендік тазарту рәсімдерін оңайлату бойынша

Алдын ала ақпараттандыру

Кеден одағының кеден шекарасы арқылы автокөлік транспортымен өтетін тауарлардың кедендік рәсімдеу мерзімін қысқарту мақсатында алдын ала ақпараттандыру процедурасы қолданылады.

Қазіргі уақытқа КО сыртқы шекарасындағы 17 автомобиль өткізу пунктінде 42 532 транзиттік декларация ресімделді, оның ішінде алдын ала ақпараттандыру арқылы жалпы ресімделген транзиттік декларациялардың жалпы көлемінен 33 432 немесе 79 % ресімделді.

Комитет бір ХЖТ кітабы бойынша кепілдік сомасын халықаралық жүк тасымалын арттыра отырып, жүктердің сақталу кепілдігінің деңгейін арттыратын 100 000 евро мөлшеріндегі «TIR+» транзитінің қосымша кепілдік ваучерлерін пайдалану арқылы 160 000 евроға дейін көтеру мәселесін пысықтады.

Транзиттік әлеуетті дамыту факторларының бірі теміржол көлігімен тауарлардың тасымалын өсіру болып табылады. Қазірдің өзінде, ЕЭК шеңберінде КО кедендік аумағына теміржол және әуе көлігімен әкелінетін тауарлар туралы 2014 жылдан бастап алдын ала ақпараттандыруды енгізу мәселесі пысықталуда.

Осыған байланысты, КБК ҚТЖ-мен бірлесе Контейнерлік поездарды кедендік ресімдеу кезінде кеден органдары мен темір жол қызметкерлерінің өзара іс-қимыл тәртібін әзірледі.

Қазақстан Республикасының кеден қызметінде алдын ала ақпараттандыруды пайдаланумен контейнерлік поездарда келе жатқан тауарларға қатысты кедендік операцияларды жасаудың оң тәжірибесі бар.

Мәселен, «Ухань» (ҚХР) – Пардубице (Чехия) бағыты бойынша келе жатқан 50 контейнерден құралған поезға кедендік ресімдеу жүргізудің жалпы уақыты 1 сағат 30 минутты құрады. Бұл ретте, поездың кедендік ресімделуі транзиттік декларация ретінде көліктік (тасымалдау) және коммерциялық құжаттарды пайдаланумен жүзеге асырылды.

Қазақстан-қырғыз шекарасы. Бірлескен бақылау.

Қазақстан-қырғыз шекара арқылы тауарларды тездетіп өткізу шеңберінде ағымдағы жылғы маусымнан бастап «Кордай» (ҚР) – «Ак-Жол» (ҚР) өткізу пунктінде бірлескен бақылау іске қосылды.

Осылайша, Қазақстан Республикасының аумағына тауарларды әкелу кезінде кедендік бақылау Қырғыз Республикасының аумағында Қазақстанның кеден қызметінің қызметкерлері жүзеге асырады.

Бірлескен бақылауды қолдану өткізу пункттерінде жеке тұлғалардың кедендік бақылаудан өту уақытын елеулі қысқартуға, сондай-ақ жеке пайдалануға арналған тауарлар түрінде тауарлардың коммерциялық партияларын өткізуге тырысқан «жүк тасымалдаушылармен» проблеманы барынша азайтуға әкелді.

Аталған проблема тікелей шекаралас аумақта «жасыл» және «қызыл» дәліз құру арқылы және көрсетілген дәліздер бойынша өтетін тұлғалардың ағынын бөлумен шешілді.

Қызықстан-қытай шекарасы.

2012 жылғы 1-2 қыркүйекте ҚХР мен ҚР Премьер-министрлерінің кездесуі барысында ауыл шаруашылық өнімдерін кедендік ресімдеу және тез өткізу үшін «Бақты» БӨП - «Покиту» к/б учаскесінде «жасыл дәліз» құру туралы уағдаластыққа қол жеткізілді. Жылдың аяғына дейін жеміс-көкөніс өнімдері үшін «жасыл дәліз» жобасы іске асырылатын «Бақты» кеден бекетінде объектіні тапсыру жоспарлануда.

«Хоргос» ШЫХО аумағында өткізілетін жеке тұлғалардың шекаралық және кедендік бақылауын жүргізу үшін барлық жағдайлары бар «Хоргос» ШЫХО 1-БӨП жолаушы терминалы салынды. «Хоргос» ШЫХО 1-БӨП кедендік бақылаудың заманауи құралдармен (рентгентелевизиялық жабдық, тепловизорлар, радиациялық бақылау жүйесі) жабдықталған. «Хоргос» ШЫХО 1-БӨП жолаушы терминалының күтілетін өткізу қабілеттілігі тәулігіне 10 мыңға жуық адамды құрайды.

Сонымен қатар, «Қорғас» өткізу пунктінде жеке тұлғалардың визасыз өтуін жою мәселесін шешуді талап етеді.

«Хоргос» ШЫХО 1-БӨП жолаушы терминалын қазақстан-қытай шекарасын кесіп өтетін жеке тұлғаларға шекаралық және кедендік бақылауды жүргізу үшін пайдалану мыналарға:

- жеке тұлғаларға қолайлы және ыңғайлы жағдайлар құруға;
- Қазақстан Республикасы мен ҚХР арасында жолаушы ағынын арттыруға;
- жеке тұлғалардың кедендік бақылауын ұтымды жүзеге асыруға және нәтижесінде кедендік баждардың өндіріліп алынуын арттыруға мүмкіндік береді.

Кедендік процестерді ақпараттандыру бойынша

Тәуекелдерді басқару жүйесі туралы

Қазақстан Республикасы мен Кеден одағының кеден заңнамасына сәйкес кедендік бақылаудың объектілері мен нысанын таңдау кезінде тәуекелдерді басқару жүйесі пайдаланылады.

Тәуекелдерді басқару жүйесінің мақсаты тәуекелі жоғары салаларға назарды жұмылдыру және Қазақстан Республикасының кеден заңнамасын сақтайтын СЭҚ-қа қатысушыларға қолайлы климат құру үшін бар ресурстарды бөлуді неғұрлым тиімді пайдалануды қамтамасыз ету болып табылады.

ТБЖ қолдану процесін автоматтандыру мақсатында 2011 жылдың басында «ТБСБ» деп аталатын «Электрондық кеден» автоматтандырылған жүйесі компоненті енгізілді.

Аталған жүйенің міндеті кедендік бақылау кезінде тауарлар, адамдар, елдер және басқа объектілер бойынша тәуекелдер саласын айқындау және орталықтанырылған тәртіпте кедендік бақылаудың қажеті шараларын беру болып табылады.

Автоматтандырылған жүйені қолданудың басындағы оң тиімділік:

- тексеріп қарау үлесінің 2010 жылғы 30%-дан 2013 жылы 28,3% төмендеуін;

- жалпы ТБЖ қолданудың тиімділігін 2010 жылғы 0,001%-дан 2013 жылғы 8 айдың қорытындысы бойынша 24,7% дейін арттыруды атап айту керек.

2013 жылғы 1 қыркүйектегі жағдай бойынша тәуекел профилінің саны – 246 құрады.

Қазіргі уақытта кедендік тазарту кезінде және кедендік транзитті кедендік бақылау кезінде тәуекелдерді басқару жүйесін қолдануды автоматтандырумен байланысты кезең аяқталды.

Әрбір бағыттың ерекшелігін ескере отырып, көп векторлық жұмысты жүргізу маңызды. ТБЖ отандық жүйенің оң үрдісі – контрафакталық тауарларға қарсы күресте қолдан келетін көмекті көрсететін зияткерлік меншік объектілері бөлігінде тәуекел профилін енгізі.

Жүйеде СЭҚ-қа қатысушылардың декларацияланатын тауарларына қатысты берілген бақылау шаралары туралы хабарламаны басып шығару іске асырылды.

Әкімшілік кедергілерді қысқарту, кеден органдарының жүктемесін төмендету және кеден заңнамасын сақтаушы СЭҚ-қа қатысушылар үшін қолайлы жағдай жасау үшін заңға бағынатын СЭҚ-қа қатысушылар өткізетін тауарларға қатысты қолданылатын бақылау нысандарының санын қысқарту бойынша белсенді жұмыстар жүргізілуде.

Іріктеу деңгейі қағидаты және кездейсоқ іріктеу әдісімен тәуекелді азайту бойынша шаралары қолданылатын ірі өндірушілер үшін Кедендік бақылау комитеті тиісті Әдістемені бекітті.

Жекелеген СЭҚ-қа қатысушыларға қатысты іріктеу қағидатын қолдану қазірдің өзінде кедендік тексерудің үлесін қысқартуға мүмкіндік берді: кедендік тексеріп қарау, кедендік сараптамаға жолдау және құнын қосымша тексеру, бұл тауар айналымына оң әсерін тигізді.

Электронды декларациялау туралы

Кедендік рәсімдерді автоматтандыру мақсатында электрондық декларациялау процесін кезең-кезеңмен іске асыру жүргізілуде.

Электрондық декларациялау – кеден органдары жұмыстарының қағазсыз технологияға ауысуы. Толық электрондық декларациялау енгізілген кезде электрондық түрде берілген тауарларға арналған декларация қағаз тасымалдағышында сүйемелденбейтін болады. Электрондық декларациялау кезінде тауарларға арналған декларацияларда мәлімделген мәліметтер декларанттың электрондық-цифрлық қолтаңбасымен куәландырылатын және басқа мемлекеттік органдармен интеграциялық өзара іс-қимыл жолымен электрондық түрде расталатын болады.

Бүгінгі күнге «Электрондық декларациялау» (бұдан әрі – ЭД АЖ) ақпараттық жүйесі **өзірленді**. Электрондық декларациялау ақпараттық жүйесін құру бойынша жұмысты қаржыландыру Халықаралық Қайта Құру және Даму Банкімен бірлесе ҚР Кеден қызметін дамыту жобасы шеңберінде жүзеге асырылады.

Электрондық декларациялау АЖ құру шеңберінде интеграция ведомстволық ақпараттық жүйелерімен іске асырылды:

- «Жеке тұлға» және «Заңды тұлға» Мемлекеттік деректер базасымен;

- «Б-лицензиялау» ақпараттық жүйесімен;

- «Электрондық үкіметтің төлем шлюзімен»;

- «Ұлттық куәландыру орталығымен»;

- «КААЖ-2» және «ТБСБ» АЖ төлеушілердің жеке шоттарымен.

Қазіргі уақытта мыналармен интеграция бойынша жұмыстар жүргізілуде:

- кедендік декларациялардың қағазды данасын ұсынбай жылжымалы құрамды автоматты түрде шығару үшін ҚТЖ ақпараттық жүйесімен;

- Тауарлар экспорты кезінде ҚҚС қайтару үшін тауарлар экспортының электрондық расталуын ұсыну мақсатында Салық комитетінің ақпараттық жүйесімен.

Бұдан басқа, Кеден одағының кедендік аумағынан тыс іс-жүзіндегі әкетуді растау үшін Беларусь Республикасы МКК мен Ресей Федерациясы ФКҚ-мен ақпараттық өзара іс-қимыл бөлігінде ҚР транзиттік ақпараттық жүйесімен ЭД АЖ интеграциясы жүргізілді.

Электрондық декларациялау АЖ-да СЭҚ қатысушы мен кеден органдары қызметкерлері арасында жеке байланысты алып тастайтын декларант пен кеден органының жауапты лауазымды тұлғасының арасында электрондық хабарламалармен үздіксіз және өтпелі электрондық ақпарат алмасу механизмі іске асырылғанын атап өту қажет.

Осы сәтте ЭД АЖ Қарағанды, Қостанай және Павлодар облыстары бойынша КБД-де тәжірибелік пайдалануға енгізілді. Тәжірибелік

пайдалануға қосу экспорттаушы «АРСЕЛОМИТТАЛ ТЕМИРТАУ» АҚ, «Соколов-Сарыбай тау-кен» АҚ, «Қостанай минералдары» АҚ, «Компания Нефтехим LTD» ЖШС, ТНК КАЗХРОМ АҚ филиалы АЗФ, «Казахстанский электролизный завод» АҚ сияқты ірі фирмалармен пысықталды.

Жылдың аяғына дейін жүйенің функционалын кеңейту бойынша жұмыс аяқталатын болады:

- кедендік баж салынатын тауарларды электронды кедендік декларациялау;

- алкоголь өнімін электронды декларациялау.

Аталған жұмыстар Жамбыл, Атырау және Батыс Қазақстан облысы бойынша КБД-ларда жүргізілетін болады. Тестілеуді жүргізу кезінде аталған облыстардағы ірі экспорттаушылар да тартылатын болады.

2014 жылғы 1 қаңтардан бастап электрондық декларациялаудың АЖ тауарлардың экспортын қағазсыз декларациялау бөлігінде өндірістік пайдалануға беру іске қосылатын болады.

2015 жылға қарай электрондық декларациялау барлық кедендік рәсімдер бойынша мүмкін болады.

Уәкілетті экономикалық операторлар институтын жетілдіру

Уәкілетті экономикалық оператор (УЭО) – бұл кеден органдарының сеніміне енген белгілі бір тұлғалар санаты, оларға арнайы жеңілдетілген рәсімдерді қолдану мүмкіндігі беріледі. УЭО халықаралық құқықтың нормаларына негізделген және кеден қызметі мен СЭҚ-қа қатысушылардың өзара іс-қимылының толыққанды жүйесін дамыту, кедендік рәсімдерді жеңілдету мен жылдамдату, әкімшілік қысымды азайту мақсатында қызмет етуге тартылған жаңа институт болып табылады.

Кеден органдарының жұмысына уәкілетті экономикалық операторлар институтын енгізу кеден қызметін жаңғыртудың қажетті шарттарының бірі болып табылады.

УЭО институтының пайда болуы және алғашқы қадамдар 2005 жылы жасалған болатын. Бұдан кейін, Кеден одағына кіру кезінде заңнамалық база және уәкілетті экономикалық операторлар үшін арнайы жеңілдіктер қолдану мүмкіндігі құрылды.

Жеңілдетілген рәсімді қолдану кедендік тазарту уақытын елеулі түрде азайтқанын, бұл ретте, кедендік төлемдер түсімін ұлғайта отырып, УЭО үшін шығын қысқарғанын тәжірибе көрсетті.

Уәкілетті экономикалық операторлар институтын жетілдіру жөнінде біз қабылдаған шаралардың барлығы тиімді болғандығын атап өту қажет.

Мәселен, УЭО қызметін талдау мынаны көрсетті:

- УЭО жүзеге асыратын құндық көрсеткіштегі импорт көлемі өткен жылғы ұқсас көлеммен салыстырғанда 279,2 млн. \$ АҚШ немесе 91,5% өсті (2013- 584,5 млн. \$ АҚШ, 2012 жылы - 305,3 млн. \$ АҚШ);

- сандық көрсеткіштегі импорт көлемі 133,1 мың тонна немесе 291,2% өсті (2013 - 178,8 мың тонна, 2012 жылы - 45,7 мың тонна);

- УЭО төлеген кедендік төлемдер мен салықтар сомасы 29,1 млрд. теңгені құрады (ҚР бойынша КТменС барлық сомасынан 4,8%) өткен жылға қарсы 20,9 млрд.теңге немесе 254,9% өсу (2012 жылы - 8,2 млрд. теңге);

- УЭО бойынша алу коэффициенті 33,2% құрады, және 15,3 пайыздық пунктке өсті (2012 жылғы 1-жартыжылдықта – 17,9%).

Әрбір тараптың УЭО институтын енгізуде өзінің жолы бар екенін атап өту қажет, бірақ Қазақстан Республикасы Дүниежүзілік кеден ұйымының толық қанды мүшесі ретінде алдағы уақытта кеден органдарының қызметінде халықаралық стандарттарды және халықаралық практиканы енгізудің шарттарын және оралымдарын дамытатын және қолданатын болады.

Қазақстанда УЭО институтын жетілдіру мақсатында мынадай шараларды өткізу жоспарлануда:

- УЭО іске асырылатын тауарларға – сатып алушылар тізілімі – заңды және жеке тұлғалар қатысты қосымша жауапкершілікті беру міндетін енгізу. Осы мақсатта ҚР Үкіметі қаулысының тиісті жобаны әзірленді;

- алдағы уақытта УЭО қызметін реттейтін заңнаманы жетілдіру: Кеден одағының кеден заңнамасына қызмет түріне (сауда, өндіріс, қызмет саласы және т.б.) қарай УЭО санаттау және осындай санаттауға байланысты арнайы оңайлатулардың әртүрлі пакеттерін қолдану бойынша толықтырулар енгізу;

- УЭО әкелетін тауарлармен жүргізілетін операциялар туралы, сондай-ақ аталған мәртебені алудағы мәлімдеушілер туралы толық ақпаратты алуға мүмкіндік беретін мәліметтермен ақпараттық алмасуды қамтамасыз етумен УЭО қызметін мониторингтеудің автоматтандырылған жүйесін әзірлеу;

- УЭО институтының қызметін реттеу саласында ЕО елдерінің неғұрлым өрлеудегі халықаралық тәжірибесін енгізу;

- Бірыңғай экономикалық кеңістік аумағында УЭО өзара тануды қамтамасыз ету және болашақта – жаһандық желіде тану.

Осылайша, аталған институтты жетілдіруді екі бағыт бойынша жүргізу қажет. Бірінші – бұл Кеден одағының Кеден кодексі деңгейінде халықаралық стандарттарды енгізу, екінші – ұлттық заңнама деңгейінде УЭО жұмыс істеуінің қосымша шарттарын белгілеу.

Кедендік төлемдер мен салықтарды кедендік-салықтық әкімшілендіру туралы

Бүгінде екі процесс – кедендік декларациялау салықтық әкімшілендіруден алшақ – көлеңкелі нарыққа алғы шарт болып табылады, салдарынан «кіруде» барлық тауарларды жаппай бақылау қажет.

Кедендік және салықтық әкімшілендіруде бизнес-процестердің алшақтығын болдырмау тауарларды кедендік декларациялау сәтінен бастап оларды сатқанға дейін фискальды бақылауды енгізуді жолымен мүмкін деп санаймыз, осылайша адал бизнестің айқындығы мен тездігіне кепілдік беру.

Қазіргі уақытта ҚР ҚМ КБК ҚР ҚМ СК олардың бюджетке түсуінің толықтығын одан әрі қамтамасыз ету үшін СЭҚ-қа қатысушылардың жеке шоттарынан кедендік төлемдер мен салықтар бойынша деректерді, сондай-ақ алынған деректерді камералдық бақылауды жүргізу кезінде пайдалану үшін береді.

Сондай-ақ импортталған тауарлардың СЭҚ ТН коды көрсетілетін электронды шот-фактураларды қолданумен тауарларды импорттау кезінде жанама салықтарды әкімшілендіру механизмін енгізу жоспарлануда, бұл электронды шот-фактураларды қолданумен камералдық аудит жүйесінің көмегімен бақылаудың назарын тауарлар шығарылғаннан кейінгіге аудару болжануда.

Кедендік төлемдер мен салықтардың берешектерін өндіріп алу функциясын бірлесіп жүзеге асыру салықтық берешегі бар СЭҚ-қа қатысушыларды не салық органдарының деректері бойынша әрекетсіздерді анықтауды, кейіннен берешектерді мәжбүрлі түрде өндіріп алу тәсілдері мен шараларын қолдануды болжайды.

Бұл ретте көрсетілген СЭҚ-қа қатысушылардың кедендік төлемдер мен салықтар бойынша берешегін өндіріп алу жөніндегі функцияларды қамтамасыз ету мақсатында мұндай СЭҚ-қа қатысушыдан салық заңнамасын бұзушылықты жою туралы міндеті талап ету жолымен тауарларды шығару кезінде «қызыл дәліз» белгіленетін болады.

Салықтық және кедендік әкімшілендіруді реформалау ҚР ҚМ СК (ТБЖ) мен ҚР ҚМ КБК (ТБЖ) тәуекелдерді басқару жүйесін одан әрі жетілдіруді болжайды.

Мәселен, салық органы ТБЖ деректер базасын кеден органдары тауарлардың экспорты/импортын кедендік ресімдеу кезінде оларды қолдану мақсатында беруді жүзеге асырады.

Өз кезегінде, кеден органы өздерінің иелігінде бар ақпаратты ТБСБ) салық органына салық төлеушілерді тексеруге іріктеу кезінде пайдалану үшін жолдайтын болады.

Салық және кеден органдарының ақпараттық жүйесін интеграциялау жоспарлануда.

Екі бизнес-процестердің алшақтығын болдырмау:

- СЭҚ-қа қатысушылар үшін төлемдерді есепке жатқызу және кейінге қалдыру мәселелерін оңтайландыру және жеделдетуге;

- фискальды органдар үшін – әкімшілендіруді жоғалтпастан жаппай тексеруден бас тартуға, қайталаушы штат санын қысқартуға; бақылау назарын тауарлар шығарылғаннан кейінгіге аудара отырып, импортталатын тауарларды қысқа мерзімде шығаруды жүргізуге мүмкіндік береді.

Көрсетілген бірлескен шараларды жүргізу тауарлардың оларды импорттау сәтінен бастап елдің ішінде одан әрі сатуға дейінгі қозғалысты бақылауды жүзеге асыруға ықпал ететін болады.

Кеден заңнамасын жетілдіру

Кеден органдары жүргізетін кедендік әкімшілендіруді жетілдіру бойынша шаралар заңнамалық қамтамасыз етуді талап етеді. Қазіргі уақытта «Кедендік әкімшілендіру мәселесі бойынша кейбір заңнамалық актілерге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Заң жобасының Тұжырымдамасы әзірленді, ол заң жобалау қызметі жөніндегі ведомствоаралық комиссияның отырысында мақұлданды және оны іске асыру мерзімі 2014 жылғы 1-тоқсан болатын, 2014 жылға арналған заң жобалау жұмысының жоспарына енгізілетін болады.

Жоспарланудағы заң жобасы мақсаттарының негізіне қысқаша тоқталамын:

Электронды декларациялауды енгізу бөлігінде заң жобасында электронды декларациялау кезінде ұсынылатын құжаттардың тізбесін қысқарту, құжаттардың электронды нысанын пайдалану мақсатында декларациялау, кеден қызметінің ақпараттық жүйесінде декларант және лауазымды тұлғалар жүргізетін әрекеттер жөніндегі ұғымды және норманы түзетуді енгізуді көздейді.

Бұл бизнес үшін кедендік операцияларды оңайлатуға, тауарларды кедендік тазарту кезінде сыбайластық жемқорлықты және бюрократтық кедергілерді жоюға, кедендік операциялардың айқындығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Кедендік ресімдеу кезеңінде кедендік операцияларды жеделдету мен оңайлату мақсатында кедендік бақылау назарын кедендік тазарту кезеңінен тауарларды шығарғаннан соңғы кезеңге ауыстыру бөлігіндегі кезең заңнамасындағы көзқарасты өзгерту қажет.

Кедендік тазарту кезеңінде кедендік декларацияда мәлімделген мәліметтермен шектеле отырып, құжаттардың санын барынша қысқарту

болжануда. Құжаттарды тексеруді тек тәуекелдерді басқару жүйесінің ұсынымына сәйкес жүзеге асыру.

Бұл ретте тауарларды шығарғаннан кейін, сондай-ақ тәуекелдерді басқару жүйесінің негізінде оларды кедендік декларациялауының дұрыстығына тексеру мақсатында СЭҚ-қа қатысушылардың мониторингін жүргізу.

Аталған шаралар тауарлар шығарылғаннан кейінгі кезеңде бақылаудың деңгейін арттырумен және декларанттың жауапкершілігін күшейтумен қатар енгізілетін болады.

Кеден одағының кедендік шекарасы арқылы автомобиль өткізу пункттерінде ветеринариялық-санитариялық бақылау және өсімдіктер карантині бойынша бақылау функцияларын Ккеден органына беру бойынша

Шекарада жүктерге бақылау жүргізу шарттарын келісу туралы халықаралық конвенцияларға сәйкес (Қазақстан Республикасы ратификациялаған Женева, 21 қазан 1982 ж.) бір жерде бақылаудың бірнеше түрін жүргізу қажет болған жағдайда құзыретті қызметтер оларды мүмкіндігінше бір мезгілде немесе мүмкіндігінше қысқа мерзімде жүргізу үшін барлық тиісті шараларды қабылдайды.

Бұл ретте, оларға құзыретті қызметтер тікелей нысанда өкілеттікті ұсынған кезде, жүргізгені үшін осы қызметтер жауапкершілікте болатын олардың атынан кеден бақылаудың барлық немесе кейбір түрлерін жүргізеді. Бұл жағдайда осы қызметтер барлық қажетті құралдарды кеденге береді.

«Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы арқылы өткізу пункттерінің қызметін ұйымдастырудың кейбір мәселелері туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 23 қазандағы № 992 қаулысында жазылғандарды назарға ала отырып, Комитет Қазақстан Республикасының мемлекеттік шекарасында бақылауды жүзеге асырушы мемлекеттік органның қызметін үйлестіруші орган болып айқындалды.

Кеден одағының кедендік шекарасы арқылы автомобиль өткізу пункттеріндегі кеден органдары 2010 жылғы 27 қаңтардан бастап көліктік бақылауды жүзеге асырады, ал 2011 жылғы 1 шілдеден бастап санитарлық-карантиндік бақылауды жүргізуге уәкілетті. Бұдан басқа, «Ветеринария және өсімдіктер карантині саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның мемлекеттік ветеринариялық-санитариялық инспекторлары мен өсімдіктер карантині жөніндегі мемлекеттік инспекторларын кеден органдарына іссапарға жіберу қағидасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 28 шілдедегі № 870 қаулысымен Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы

министрлігінің (ҚР АШМ) мемлекеттік ветеринариялық-санитариялық бақылау және өсімдіктер карантині жөніндегі мемлекеттік бақылаудың қызметкерлері Кеден одағының кедендік шекарасындағы автомобиль өткізу пункттерінде өздерінің функцияларын орындау үшін аумақтық кеден органдарына іссапарға жіберілді.

Заң жобасымен Кеден одағының кедендік шекарасымен тұспа-тұс келетін Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы арқылы автомобиль өткізу пункттерінде ветеринариялық-санитариялық бақылау және өсімдіктер карантині жөніндегі бақылау функцияларын, кеден органына іссапарға жіберілген ҚР АШМ Ветеринариялық бақылау комитетінің ветеринариялық-санитариялық инспекторларын және ҚР АШМ Агроөнеркәсіптік кешеніндегі мемлекеттік инспекция комитетінің өсімдіктер карантині жөніндегі мемлекеттік инспекторларын штат бірліктерімен бірге беру көзделген.

Кеден органы құжаттамалық және физикалық мемлекеттік ветеринариялық-санитариялық бақылау және өсімдіктер карантині жөніндегі бақылау функцияларын жүзеге асыратын болады.

Бұл ретте, құжаттамалық бақылауға тауарларға ілеспе құжаттарды және рұқсат беру құжаттарды тексеру кіреді, физикалық бақылау функцияларына бақылауға жататын тауарларды және бақылауға жататын өнімдерді тексеріп қарау және қарап тексеру кіреді.

Көрсетілген заң жобасы ҚР Премьер-Министрінің Кеңесіне енгізілді, ҚР Президентінің Әкімшілігімен мақұлданды және оны Парламент Мәжілісіне енгізу жоспарлануда.

Өткізу пункттерінің құрылысы туралы

«Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 57-бабы 5-тармақшасына сәйкес Қазақстан Республикасының кеден органы Кеден одағының сыртқы шекарасындағы автомобиль өткізу пункттерінің инфрақұрылымын құрайды.

Алайда инфрақұрылымды құрау, яғни өткізу пункттерін салу және жайластыру кеден органдарына **тиісті функциялар** болып табылмайды, аталған функция тікелей Көлік және коммуникация министрлігінің құзыретіне жатады деп пайымдаймыз.

Сөйлеу сөзді аяқтауға рұқсат етіңіздер.

Назарларыңызға рақмет!